

ГОДИШЕН ЗБОРНИК

КНИГА 46

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје
Филолошки факултет „Блаже Конески“ – Скопје

Издавач: Филолошки факултет „Блаже Конески“ – Скопје
За издавачот: проф. д-р Анета Дучевска, декан на Факултетот

РЕДАКЦИСКИ ОДБОР

Румена Бужаровска
Руска Ивановска-Наскова
Лидија Капушевска-Дракулевска
Марија Паунова
Аслан Хамити

EDITORIAL BOARD

Rumena Bužarovska
Ruska Ivanovska-Naskova
Lidija Kapuševska-Drakulevska
Marija Paunova
Aslan Hamiti

Адреса: Филолошки факултет „Блаже Конески“, п. фах 567
1000 Скопје, Република Македонија
Address: Blaže Koneski Faculty of Philology, PO Box 567
1000 Skopje, Republic of Macedonia

ГОДИШЕН ЗБОРНИК

на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“
на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, Книга 46, 2021

ANNUAL COLLECTION

Blaže Koneski Faculty of Philology
Ss. Cyril and Methodius University – Skopje, Volume 46, 2021

Јазична редакција: Симон Саздов

Печати: Мар-Саж, Скопје

Тираж: 100 примероци

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје
Филолошки факултет „Блаже Конески“ – Скопје

ISSN 1409-8571

ГОДИШЕН ЗБОРНИК

книга 46

Скопје, 2021

СОДРЖИНА

Предговор	11
-----------------	----

Предавања

Su excelencia, Emilio Lorenzo Serra, Embajador del Reino de España en Skopje,

Diplomaticos escritores. Mis poemas preferidos. Mi muy limitada obra poética.	15
--	----

Ljiljana Uzunović

Il fumetto e la libertà: il fenomeno di Alan Ford nella Ex Jugoslavia	31
---	----

Книжевност и култура

Славица Србиновска

Дијалошката имагинација во наративната структура на романот <i>Големата зелена ѝусѝелија</i> од Жоао Жуимареуш Роса	51
---	----

Соња Витанова-Стрезова

Контекст, теми, структура и ликови во <i>Мидлмарч</i> од Џорџ Елиот.....	65
--	----

Игор Поповски

Сервантес и метатеатарот	79
--------------------------------	----

Јазик и дидактика

Ајтен Камили

Јазични сличности и разлики на албанскиот и турскиот говор во Струга	99
--	----

Елена Ончевска Агер, Калина Малеска, Искра Тасевска Хаџи-Бошкова, Соња Китановска-Кимовска, Бобан Карапејовски
Активностите на Комисијата за унапредување на наставата на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје како чекор кон преосмислување на постојните концепти..... 111

Елена Ончевска Агер, Руска Ивановска-Наскова
Настава на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во услови на пандемија: извештај од првата истражувачка фаза..... 123

Мира Трајкова
Présentation du kit pédagogique *J'apprends et je me protège contre les virus* de prof. d-r Irina Babamova & prof. d-r Snežana Petrova (Réalisé dans le cadre de la IVème édition des Journées de la Francophonie à la Faculté de philologie “Blaže Koneski” - Skopje, mars 2021) / Приказ на педагошкиот материјал за настава по француски јазик *J'apprends et je me protège contre les virus* (Учам и се штићам од вирус) од авторките И. Бабамова и С. Петрова 131

Сања Михајловиќ-Костадиновска
Промотивни активности во основни училишта во Куманово на групата за шпански јазик..... 135

Преведување и толкување

Милена Саздовска-Пигуловска, Солзица Поповска, Катарина Ѓурчевска-Атанасовска, Сања Гавриловска
Осовременување на методите и техниките во наставата по стручен јазик и терминологија на интердисциплинарни студии по преведување и толкување..... 141

Прикази, проекти и хроники

Татјана Гочкова-Стојановска
Приказ на книгата „Лингвистички студии за македонскиот јазик“ II: *Социолингвистички теми – јазикот и нормата* 159

Владимир Мартиновски

Каде се наоѓа човештвото? (кон Зборникот од студентската филолошка конференција *Како си ми?*, Скопје, Филолошки Факултет „Блаже Конески“, 2020) 167

Марија Ѓорѓиева-Димова

За една филолошка мисија (кон Зборникот трудови од шестата студентска филолошка конференција *Како си ми?*, Скопје, Филолошки факултет „Блаже Конески“, 2021) 173

Анастасија Ѓурчинова

Од ковачницата на преведувањето: студентска работилница „Конески на 14 јазици“ 179

Валентина Милошевиќ-Симоновска

Студентски преведувачки работилници..... 183

Ирина Бабамова

Трето издание на Деновите на франкофонијата на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ – Скопје (по повод одбележувањето на 50-годишниот јубилеј на Меѓународната организација на франкофонијата)..... 187

Ирина Бабамова

Хроника: Четврто издание на Деновите на франкофонијата на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ – Скопје (15 март – 2 април 2021 г.) 193

Експозеа

Бобан Карапејовски

Експонентите на категоријата *о̄пределенос̄ӣ* во македонскиот јазик (*Експозеа* од одбранет докторски труд) 199

**Милена Саздовска-Пигуловска
Солзица Поповска
Катарина Ѓурчевска-Атанасовска
Сања Гавриловска**

**ОСОВРЕМЕНУВАЊЕ НА МЕТОДИТЕ И ТЕХНИКИТЕ ВО
НАСТАВАТА ПО СТРУЧЕН ЈАЗИК И ТЕРМИНОЛОГИЈА НА
ИНТЕРДИСЦИПЛИНАРНИ СТУДИИ ПО ПРЕВЕДУВАЊЕ И
ТОЛКУВАЊЕ**

1. ВОВЕД

Студиите во областа на преведувањето и толкувањето се одликуваат со интердисциплинарен карактер поради тоа што опфаќаат предмети од различни дисциплини преку коишто се развиваат низа компетенции. Во текот на четиригодишните додипломски студии на Катедрата за преведување и толкување при Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје се става акцент врз јазични предмети и компетенции (по мајчин јазик и по два странски јазика), термилошки предмети и компетенции (интегрирано учење на стручен јазик и терминологија), културолошки предмети и компетенции, стручни предмети и компетенции (методи и техники на преведување и толкување), дигитални компетенции (софтверски алатки за управување со терминологија и компјутерски потпомогнато преведување), итн.

Имено, овој тип студии опфаќаат висок степен на практична настава (надополнета со теоретска настава) поради што од клучно значење е примената на иновативни и интерактивни методи во одржувањето настава од страна на наставниците, при што наставните методи и техники директно се одразуваат врз ефикасноста на процесот на учење, како и врз напредокот што го постигнуваат студентите. Оттука, се јавува и потреба од осовременување на наставните методи, како и од надградба на методолошките вештини на наставниците.

Токму во таа насока на Катедрата за преведување и толкување е спроведен научноистражувачки проект со наслов „Осовременување на методите и техниките во наставата по стручен јазик на интердисциплинарни студии по преведување и толкување“, којшто беше финансиран од средства на УКИМ за 2019/2020 година. Поради пандемијата со вирусот корона, којашто започна на почетокот на 2020 година, беше одобрено и продолжување на рокот за реализација на проектот до септември 2021 година.

Научната област опфатена со проектот е методика на наставата по преведување и толкување, додека првиот автор на овој труд се јави во улога на предлагач и главен истражувач на научноистражувачкиот проект. Членови на проектниот тим се другите автори на овој труд, односно наставниците коишто изведуваат настава по предметите Стручна терминологија за преведувачи и толкувачи 1, 2, 3 и 4 по англиски јазик, како и по Подготовка за преведување и толкување при Катедрата за преведување и толкување. Покрај тоа, во проектот беа вклучени и студенти од Катедрата за преведување и толкување, коишто посетуваа (онлајн) настава по горенаведените предмети на преведувачка и толкувачка насока и беа задолжени за следење на примената на различни техники и активности, како и за изработка на дигитални термилошки бази на податоци. Во фокусот на овој проект се ставени термилошките предмети и компетенции, коишто опфаќаат интегрирано учење на стручен јазик и терминологија и тоа во актуелни области на преведувачкиот и толкувачкиот пазар во Република Северна Македонија, како што е правото, политиката, економијата, финансиите, Европската Унија, информатичките и комуникациските технологии, медицината и слично.

2. ЦЕЛИ И ПРЕДМЕТ НА ИСТРАЖУВАЊЕ НА НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКИОТ ПРОЕКТ

Повеќе автори (González Ardeo 2013; Berbera & Hloušková 2012) ја истакнуваат потребата од истражување нови наставни методи со цел наставниците да одговорат на предизвиците во наставата по стручен јазик и терминологија. Токму тоа е во фокусот на овој научноистражувачки проект, односно главна цел на проектот е осовременување на наставата по термилошките предмети на трите групи по англиски, германски и француски јазик на Катедрата за преведување и толкување со цел студентите да стекнат соодветна термилошка (пот)компетенција во согласност со европските референтни документи и меѓународните стандарди. Примената на иновативни наставни методи и техники резултира со поголема мотивираност и автономност на студентите во процесот на изучување и

истражување терминологија, а од друга страна наложува и специфични компетенции на наставниците за примена на современи методи и наставни активности во наставата по стручен јазик и терминологија.

Интердисциплинарните студии на Катедрата за преведување и толкување опфаќаат висок степен на практична настава надополнета со теоретска настава, при што целта е да се развиваат клучните компетенции за профилот преведувач, односно толкувач во согласност со меѓународните и европските стандарди. Во согласност со Рамката за компетенции од 2017 година на Европскиот мастер за преведување, којшто претставува референтен стандард за европските универзитети, предвидени се пет главни компетенции за преведувачите, а во рамките на посебната компетенција за преведување се предвидува и стекнување термилошка поткомпетенција, односно стекнување познавања и изучување терминологија во определена област (анг. *thematic and domain-specific knowledge*) (EMT 2017: 8). Меѓу другото, со Европската рамка се предвидува уште една клучна компетенција за студентите, а тоа е развивање дигитални вештини за користење технологија, како што се софтверски и други алатки за компјутерски потпомогнато преведување и за уредување терминологија. Посебна термилошка (пот)компетенција е предвидена и со Европскиот мастер за конференциско толкување.¹

Покрај тоа, со меѓународниот ИСО-стандард 17100:2015(E), којшто претставува референтен стандард не само за универзитетите туку и за професионалните субјекти што се занимаваат со преведувачки услуги, предвидени се шест главни компетенции за професионалните преведувачи, при што шестата група компетенции (анг. *domain competence*) исто така опфаќа стекнување термилошка поткомпетенција.² И со овој стандард неминовно се предвидува развивање технички компетенции кај студентите, односно дигитални вештини за користење технологија и алатки за управување со процесот на преведување, вклучително и за уредување терминологија.

Овие две компетенции, односно термилошките и дигиталните вештини, се подеднакво важни за преведувачите и за толкувачите и тие се во фокусот на научноистражувачкиот проект. Оттука, проектот имаше две главни цели, односно две посебни компоненти. Прво, главна цел на проектот е осовременување на наставата по термилошките предмети на сите три групи на Катедрата за преведување и толкување со цел сту-

¹ <https://emcinterpreting.org/emci/core-curriculum>

² <https://www.iso.org/standard/59149.html>

дентите да стекнат соодветна термилошка (пот)компетенција. Оваа цел може да се постигне на неколку начини:

1. со јасно дефинирање на наставните цели и содржина на термилошките предмети во согласност со професионалниот профил
2. со примена на методи на предавање коишто опфаќаат соодветни и иновативни техники и активности што придонесуваат за автономност, односно за самостојност на студентите во процесот на учење и истражување терминологија, а коишто придонесуваат и за нивна поголема мотивираност
3. со примена на современи дидактички материјали што овозможуваат реализација на наставните цели на термилошките предмети на коишто се изучува стручен јазик и терминологија
4. преку континуирано следење и сеопфатно оценување и евалуација на студентите во зависност од методите на предавање и
5. преку јакнење на свеста на студентите за неопходноста од владеење стручна терминологија на (најмалку) два странски јазика како една од клучните вештини на преведувачите и толкувачите.

Втората компонента на проектот вклучи набавка на софтверски алатки за управување на целокупниот процес на преведување и за уредување терминологија, коишто ќе овозможат Компјутерската лабораторија на Катедрата за преведување и толкување да прерасне во дигитална лабораторија каде што студентите покрај термилошките вештини ќе ги развиваат и своите дигитални вештини. Целта на втората компонента е да се напушти стариот начин на изготвување термилошки поимници во Ворд и Ексел-формат и на традиционално споделување на тие поимници преку електронска пошта, односно на сите јазични групи да се премине кон усогласена изработка на термилошки поимници во дигитален формат со помош на софтверски алатки.

На додипломските студии на Катедрата за преведување и толкување се нудат пет термилошки предмети на коишто се изучува терминологија во актуелни области: право, политички науки, економија и Европска Унија, медицина и ИКТ-терминологија, како и еден воведен термилошки предмет со наслов Подготовка за ПИТ, а коишто се изучуваат на првиот странски јазик на студентите (англиски, германски или француски јазик). Терминологија се изучува и во рамките на други предмети, како што е Дипломатска комуникација. Во отсуство на јасни насоки за терминологијата како академски предмет, професорите на овие предмети применуваат модели и методи на предавање што се покажале како успешни од нивното сопствено искуство. Тоа е случај со многу европски универзитети, а се должи на фактот што методите на предавање и теоретските начела за

предметот Терминологија сè уште се дискутираат и дефинираат од страна на различни автори во меѓународни рамки.

Во согласност со европското искуство и наставните програми на реномирани европски универзитети, терминологијата претставува еден од столбовите на студии по преведување и толкување, како и основен инструмент за работа на секој стручен преведувач и толкувач со цел остварување комуникација во определена стручна област и дискурс. Досега како особено успешен модел за настава по терминологија се покажал шпанскиот модел, каде што терминологијата за првпат била воведена како академски предмет во 1991 година и тоа токму во рамките на студии по преведување и толкување. Овој модел е преземен на голем број европски универзитети, а меѓу најистакнатите истражувачи во оваа област се вбројуваат шпанските професорки и авторки Монтеро Мартинез и Фабер Бенитез, коишто предаваат термилошки предмети на Универзитетот во Гранада, Шпанија. Тие во своите истражувања потенцираат дека наставната содржина, вежбите и активностите на академски предмет по терминологија (на студии по преведување и толкување) треба да им овозможат на студентите да стекнат соодветна термилошка (пот)компетенција којашто не подразбира само преведување термини и подготвување список со термини туку пред сè разбирање на поимите во определена област или систем (Faber 2004).

Според Монтеро Мартинез и Фабер Бенитез, термилошката (пот)компетенција подразбира студентите да се оспособат за следново (Montero Martínez; Faber Benítez 2009: 92):

1. препознавање и усвојување стручни поими (концепти) во определен дискурс
2. пребарување и консултирање соодветни термилошки и други ресурси
3. изнаоѓање еквивалентни поими во определена стручна област, односно концептуален систем и
4. управување терминологија, односно нејзино одржливо документирање со цел да се користи и во иднина.

Оттука, дополнителна цел на спроведениот научноистражувачки проект е развивање дигитални вештини на студентите за користење технологија, како што се софтверски и други алатки за компјутерски потпомогнато преведување и за уредување терминологија, а коишто ги надополнуваат термилошките вештини на студентите. Имено, една од целите на проектот е и напуштање на застарениот начин на изготвување термилошки поимници во Ворд и Ексел-формат и на традиционално

споделување на тие поимници преку електронска пошта со цел на сите јазични групи усогласено да се премине кон изработка на терминолошки поимници во дигитален формат, прво на ниво на Катедрата за преведување и толкување, а потоа на ниво на целиот Филолошки факултет. Крајната цел е примена на резултатите од проектот на ниво на целиот Филолошки факултет, а со цел примена на современи и ефикасни методи и наставни активности, како и унифицирана изработка на дигитални терминолошки бази на сите катедри на коишто се одржуваат предмети по терминологија.

3. ДРУГИ ИСТРАЖУВАЊА ОД ОБЛАСТА НА СТРУЧЕН ЈАЗИК И ТЕРМИНОЛОГИЈА

Денес ретко може да се најде литература за најсоодветните методи или модел на предавање терминологија или како треба да изгледа еден академски курс по терминологија на студии по преведување и толкување. Меѓу авторите што се занимаваат со ова прашање се истакнуваат Пикт и Партал (Picht; Partal 1997), Реј (Rey 2002), Фабер и Хименез Раја (Faber; Jiménez Raya 2003), Федор ди Диего (Fedor de Diego 2003), а особено Монтеро Мартинез и Фабер Бенитез (Montero Martínez; Faber Benítez 2009). Според дел од овие автори, сè уште не е постигнат консензус во врска со содржината на еден предмет по терминологија (Cabré 2000: 42). Тоа е една од причините поради кои претставува предизвик да се организира наставата на предмети по терминологија.

Имено, според шпанските професорки Монтеро Мартинез и Фабер Бенитез, академски предмет по терминологија мора да се занимава со улогата на терминологијата во процесот на преведување и од теоретски и од практичен аспект (Montero Martínez; Faber Benítez 2009: 88) и тие го претставуваат моделот на терминолошките предмети на студии по преведување, којшто се нуди на шпанските универзитети. Содржината на програмата што ја предлагаат ги содржи следниве четири главни области (Montero Martínez; Faber Benítez 2009: 93):

1. вовед во терминологија
2. теорија и практика по терминологија
3. применета терминологија во определена област и
4. практично истражување терминологија, како што е учество во терминолошки проект.

Во однос на методите на предавање, овие и други автори предлагаат да се избегнуваат класични методи на предавање и работа, каде што професорот презентира готови информации и ги разрешува терминолошките

дилеми, туку да се применува комбиниран модел преку којшто професорот ја насочува работата на студентите и ги поттикнува студентите да бидат одговорни за сопственото учење преку активности и вежби што ја поттикнуваат автономноста на студентите во процесот на учење и истражување, односно одговорноста за сопственото учење (анг. *Learner autonomy*) (Faber; Jiménez Raya 2003). Ова подразбира најразлични наставни активности преку кои студентите активно се вклучуваат во процесот на учење и истражување терминологија, на пример, преку индивидуална и групна работа на часовите, преку професионална практика, преку дискусија на зададени материјали за читање, преку истражување и претставување различни термилошки ресурси, како и преку примена на вежби што ги поттикнуваат студентите самостојно да истражуваат нови поими во определена област и им овозможуваат стекнатото знаење понатаму да го применуваат во други ситуации.

Еден од заклучоците на истражувачите на проектот е дека применетите наставни активности и техники треба да ги оспособат студентите за самостојно решавање термилошки проблеми со коишто се среќаваат во процесот на преведување (или, пак, толкување), а во насока на прецизно и ефикасно преведување стручни текстови или толкување. Во тој процес, потребно е да се осовременат и наставните материјали по термилошките предмети за реализација на наставната содржина, а во насока на обезбедување соодветна теоретска основа (почнувајќи од учебници, воведување прирачници, претплата на меѓународни списанија што би овозможиле пристап до актуелни трудови и истражувања, споделување современи извори со стручни текстови или говори, како и термилошки ресурси во печатена и електронска форма: речници, поимници и онлајн термилошки бази на податоци, вклучително и примена на софтверски апликации за уредување терминологија).

4. КРАТОК ОПИС НА НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКИОТ ПРОЕКТ

Научноистражувачкиот проект се реализираше во три фази. Првата фаза вклучуваше анализа на првичната ситуација преку спроведување самоевалуација на наставниците по термилошките предмети со цел да се анализира мислењето на наставниците во однос на ефектот на применетите методи во наставата по петте термилошки предмети на коишто се изучува терминологија во актуелни области. Веднаш потоа беше спроведено анкетно истражување со цел да се анализира и мислењето на студентите во однос на ефикасноста на применетите наставни методи по овие предмети. Првичната анализа резултира со дефинирање

на попрецизни наставни цели и содржина на термилошките предмети во согласност со професионалниот профил, додека првичните работни средби резултираа со конкретни предлози коишто потоа се спроведуваа во централната фаза на проектот, односно резултираа со примена на методи на предавање коишто опфаќаа иновативни техники и наставни активности што придонесуваат за поголема автономност и мотивираност на студентите во процесот на учење и истражување терминологија. Потоа следувахе анализа на современи дидактички материјали коишто овозможуваат реализација на наставните цели на предметот и на истражувањето за публикацијата, при што беа анализирани и можностите за преминување кон сеопфатно оценување и евалуација на студентите во зависност од методите на предавање.

Втората фаза на проектот вклучуваше практична примена на иновативни техники и наставни методи во наставата по гореспоменатите предмети, како и анализирање на нивната ефикасност во изучувањето стручен јазик и терминологија преку анализирање на мислењето на наставниците и на студентите. Потоа се премина кон анализа на инструменти за следење на динамиката на усвојување стручна терминологија преку применетите иновативни техники, како и за следење на мотивираноста на студентите, а беше спроведено и анкетно истражување во врска со дигиталните вештини што ги стекнале студентите за време на додипломските студии на Катедрата за преведување и толкување.

Главната активност во втората фаза на проектот опфати вклучување на Филолошкиот факултет во т.н. Програма за партнерство на британската компанија СДЛ Традос којашто опфаќа универзитети од целиот свет, по што со финансиски средства од проектот се изврши набавка на лиценции за најновата професионална верзија на софтверската алатка Традос Студио 2021 за управување на целокупниот процес на преведување и за уредување терминологија. Тоа ќе овозможи Компјутерската лабораторија на Катедрата за преведување и толкување да прерасне во дигитална лабораторија каде што студентите покрај термилошките вештини ќе ги развиваат и своите дигитални вештини за примена на технологија во процесот на учење и истражување. Во оваа фаза следувахе и вклучување на студентите во изработка на повеќејазични дигитални термилошки бази на податоци на десктоп компјутер или онлајн со програмата Мултитерм (којашто е дел од пакетот Традос Студио 2021). Програмата им овозможи на студентите да внесуваат преводни еквиваленти на двата странски јазика што ги изучуваат на студиите, како и колаборативна и истовремена термилошка работа во проекти со преостанатите студенти

преку алатката „Language Cloud Terminology“, при што работеа на иста термилошка база на податоци во исто време без да бидат присутни на иста физичка локација.

Покрај тоа, студентите беа вклучени и во проектна работа со цел споделување на дигитални термилошки бази со други студенти и со професорот преку т.н. облак со алатките „MultiTerm Server“ и „MultiTerm Online“, а со цел повеќе студенти да уредуваат и да споделуваат терминологија додека работат на заеднички проект или задача. Преку алатката Мултитерм студентите развиваа дигитални вештини преку избирање на начинот на работење, односно самостојно одредување кога и од каде сакаат да работат. Со оглед на тоа што поради пандемијата со вирусот корона се одржуваше онлајн настава, студентите работеа на демоверзии на своите сопствени компјутери со што немаше потреба да бидат физички присутни во Компјутерската лабораторија. Со помош на набавената софтверска апликација повеќе студенти можеа да работат истовремено во истата термилошка база, но од различни физички локации. Притоа беше овозможено и поврзување на студентите со заедницата на Традос и преземање термилошки бази на податоци во т.н. облак од други преведувачи или толкувачи од целиот свет и на различни јазични комбинации (анг. *Cloud-based terminological databases*).

Последната, трета фаза од проектот вклучуваше организација и одржување на онлајн работилница на којашто беа дискутирани важни аспекти на наставата по термилошките предмети, а особено за областите коишто треба да се подобрат во иднина и на којашто наставниците што предаваат термилошки предмети на Филолошкиот факултет и наставниците од други факултети со слични предмети ги споделија своите искуства и претставија успешни примери од практиката и наставни активности коишто според нивните сознанија ја зголемуваат автономноста на студентите во процесот на учење и истражување терминологија и ја зголемуваат мотивираноста и интерактивноста на студентите на (онлајн) часовите. На работилницата зедоа учество наставници од Катедрата за преведување и толкување, Катедрата за романски јазици и книжевности и Катедрата за германски јазик и книжевност при Филолошкиот факултет во Скопје, како и наставници со слични термилошки предмети од Факултетот за странски јазици при Универзитетот Американ колеџ Скопје, Педагошкиот факултет при Универзитет „Св. Климент Охридски“ во Битола, Филолошкиот факултет при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип и Лексикографскиот центар при МАНУ.

Во третата фаза дел од истражувачите на проектот следеа онлајн работилници за терминологија организирани од странски универзитети и меѓународни организации, како што се Меѓународната мрежа за терминологија (Термнет), Европската лексикографска инфраструктура (Е-лексис) и други. Во завршната фаза следеше и дисеминација на резултатите од проектот преку печатење публикација со цел давање конкретни препораки за ефикасни наставни методи и успешни наставни активности, односно насоки за начинот на одржување ваков вид настава на факултетите во Република Северна Македонија. Објавената публикација е наменета за академскиот кадар на сите факултети каде што се изучуваат термилошки предмети на настава по преведување и/или толкување, со цел да се обезбедат насоки за професорите во оваа област, како и да се подобри сегашната настава по термилошките предмети.

5. СУМАРНИ РЕЗУЛТАТИ ОД ПРОЕКТОТ

Од анализата на резултатите се констатира позитивен ефект на применетите методи и наставни активности врз термилошките компетенции на студентите, подобрени дигитални вештини на студентите, зголемена автономност во процесот на учење и истражување термилологија, како и поголема мотивираност на студентите за вклучување во групна работа, интерактивна работа во проекти и самостојно истражување термилологија. Покрај тоа анализата на резултатите укажа и на зголемена самодоверба на студентите за примена на технологија со цел уредување и истражување термилологија, односно нејзино одржливо документирање со цел да се надополнува и користи и во иднина, а со цел да се оспособат студентите успешно да функционираат во професионален контекст. Проектните активности продонесоа и за поголема свест на студентите за важноста на термилошката (пот)компетенција и на дигиталните вештини за нивната идна професија како преведувач и толкувач, а еден од главните резултати е позитивен ефект врз мотивираноста на студентите за примена на стекнатите практики и надвор од (онлајн) часовите со цел тоа да им премине во практика и по дипломирањето.

Примената на технологија доби поголема примена и интерес меѓу сите учесници во научноистражувачкиот проект со оглед на тоа што има клучно значење и за наставниците и за студентите коишто изучуваат термилологија. Проектот резултира и со промена во начинот на оценување, односно со првично преминување кон формативно оценување преку континуирано спроведување квизови, кратки тестови и слично, а преку коишто наставникот врши континуирана проценка на напредокот за време

на часовите и на степенот во којшто студентите ја совладуваат терминологијата што ја изучуваат. Тоа им овозможи увид на наставниците во тоа дали методите на работа што ги применуваат во текот на семестарот се ефикасни и со цел да се избегне т.н. „кампањско учење“ од студентите непосредно пред испитот.

Во рамките на научноистражувачкиот проект се одржа онлајн работилница на тема „Методи на предавање терминологија во настава по преведување и/или толкување“ во јуни 2021 година на којашто наставниците коишто одржуваат настава по предмети по терминологија на Катедрата за преведување и толкување на Филолошкиот факултет во Скопје разменија искуства со наставниците од други катедри, но и други универзитети каде што постојат преведувачки насоки со предмети по терминологија. Работилницата претставуваше можност за дискусија за сите важни аспекти на наставата по термилолошките предмети, а особено за областите коишто треба да се подобрат во иднина. По споделените искуства, учесниците на работилницата дојдоа до одредени заклучоци и дадоа препораки во врска со најсоодветниот начин за организирање настава по терминологија во иднина, при што се обезбедија конкретни препораки и насоки за наставниците во оваа област со цел да се подобри сегашната настава по термилолошките предмети.

Проектот заврши со печатење публикација со наслов „Прирачник со наставни активности по термилолошки предмети во настава по преведување и толкување“. Објавениот прирачник, покрај заклучоци и резултати од истражувањето и применетите методи и практики, содржи насоки за идните наставници по термилолошки предмети на студии или насоки по преведување и/или толкување. Резултатите од истражувањето претставуваат солидна основа за осовременување на наставните програми по термилолошките предмети на додипломски студии на филолошките факултети ширум низ Република Северна Македонија.

6. ЗАКЛУЧОК

По спроведените активности во рамките на научноистражувачкиот проект, истражувачите од проектниот тим може да ги издвојат следниве заклучоци коишто воедно претставуваат препораки за академскиот кадар на сите факултети на коишто се изучуваат термилолошки предмети на настава по преведување и/или толкување (Прирачник со наставни активности 2021: 91):

- Потребно е да се обезбеди соодветен фонд на часови по терминологија, односно да се зголеми сегашниот фонд на часови по овие предмети. На одредени факултети овие предмети се застапени со само два часа неделно, што е премалку за стекнување соодветна термиолошка (пот)компетенција.
- Во однос на методите на предавање терминологија, како најприменлив се покажува моделот што опфаќа учење преку истражување (анг. *Learning through Discovery model*). Според Алчина, со овој модел наставникот ја насочува работата на студентите преку наставни активности што им овозможуваат на студентите да учат преку самостојно истражување (Alcina 2011: 3).
- Комуникацискиот приод, којшто се реализира преку активно вклучување на студентите во процесот на учење и истражување терминологија, поттикнува самостојно учење и поголема мотивираност.
- Потребна е примена на методи и наставни активности коишто поттикнуваат автономност, односно поголема самостојност на студентите во процесот на учење и истражување терминологија и за таа цел се препорачува примена на определени техники и наставни активности, како што се интерактивна работа на часовите, симулации и проекти, професионална практика, задавање термиолошки проблеми, дискусија на претходно зададени материјали за читање, итн.
- Главна цел е применетите методи и наставни активности на термиолошките предмети да ги оспособат студентите за самостојно решавање термиолошки проблеми со коишто се среќаваат во процесот на преведување или толкување, односно со кои би се среќавале во иднина во професионалната практика. Притоа е важно секогаш да се има предвид концептот на термиолошка работа ориентирана кон преводот (анг. *Translation-oriented terminology*).
- Неопходно е да се применуваат современи онлајн термиолошки ресурси (бази на податоци) во наставата преку кои студентите самостојно ќе истражуваат нови поими во определена област и ќе бидат во тек со најновите случувања во различни актуелни области со голема практична примена, како што се правото, економијата, дипломатијата, Европската Унија, образованието, животната средина, медицината, информатичките и комуникациските технологии итн. Целта е студентите да продолжат да ги користат дигиталните ресурси и по дипломирањето.
- Мотивираноста на студентите за самостојно истражување терминологија може да се зголеми само преку нивно активно вклучување во иновативни практични активности, а како особено успешно се покажува изучување терминологија преку професионална практика.
- Неопходна е примена на технологија со цел да се овозможи колаборативно учење и интерактивно учество на студентите на часо-

вите (без разлика дали следат настава со физичко присуство или онлајн настава). Потребно е студентите заеднички да соработуваат и да истражуваат надвор од наставата и да се создаде можност за дискусии, форуми и размена на искуства меѓу студентите. На тој начин значително се зголемува мотивираноста на студентите за истражување и изучување терминологија, како и за совладување терминологија.

- Неопходно е напуштање на стариот начин на изготвување терминологски поимници во Ворд и Ексел-формат и на досегашниот начин на нивно споделување преку електронска пошта, односно потребно е усогласено на сите јазични групи да се премине кон изработка на терминологски поимници во дигитален формат со помош на алатката Мултитерм. Терминологските бази на податоци во Мултитерм не можат да се изгубат бидејќи може да се изработуваат и онлајн, односно да се снимат во облак и потоа да се менуваат и надополнуваат кога ќе биде потребно да ги користат студентите во иднина тогаш кога ќе им биде потребна терминологија во иста област, односно тие остануваат засекогаш. Во услови кога не е достапен Мултитерм, алтернативна алатка претставува Мултитерм онлајн.
- Во наставата е неопходна поголема застапеност на софтверски апликации за уредување и истражување терминологија. Наставниците по терминологските предмети е потребно да ги истакнуваат предностите на алатки како Мултитерм за да се мотивираат студентите да ги користат на часовите и надвор од часовите со цел тоа да им премине во практика и по дипломирањето, односно да се истакнуваат придобивките од различни софтверски алатки за нивната идна професија како преведувач и толкувач.
- Примената на технологија во наставата е од клучно значење за сите студенти коишто изучуваат терминологија. На ниво на катедра или факултет, неопходно е да се создаде можност за повеќејазична централизирана база на стручни термини којашто постојано ќе се надополнува и надградува од самите студенти, но со претходна проверка и одобрување од наставникот. Тоа би претставувало огромна придобивка за сите сегашни и идни студенти коишто истражуваат во определена област.
- Неопходна е промена во начинот на оценување, односно потребно е да се воведат редовни тестови за континуирано да се проверува колку студентите ја совладуваат терминологијата што ја изучуваат. Тоа ќе му овозможи увид на наставникот во ефикасноста на методите на работа што ги применува во текот на семестарот и би се избегнало т.н. „кампањско учење“ од студентите непосредно пред испитот. Затоа се препорачува напуштање на сумативното оценување преку завршен испит и целосен премин кон формативно оценување преку редовни квизови, кратки тестови и слично, а преку

коишто наставникот врши континуирана проценка на разбирањето на учениците и на напредокот за време на часовите.

За крај е потребно да се истакне дека термилошката (пот)компетенција е од клучно значење за профилот преведувач, односно толкувач во согласност со меѓународните и европските стандарди и неопходно е да биде соодветно развиена уште за време на додипломските студии. Стекнатите вештини преку термилошките предмети треба да им користат на студентите и по дипломирањето, односно во нивната идна професија како преведувач или толкувач или сродни професии. Крајната цел е студентите да се оспособат и да се подготват во иднина успешно да функционираат во професионален контекст и да го применуваат стекнатото знаење и научени практики и по други предмети, но и по дипломирањето во нивната идна професија.

Библиографија

Кирилична библиографија:

Саздовска Пигуловска М.; Поповска С. [уредници]. 2021. *Прирачник со наставни активности по термилошки предмети во настава по преведување и толкување*. Мар-Саж, Скопје

Латинична библиографија

Alcina, A. 2011. *Teaching and Learning Terminology: New Strategies and Methods*. John Benjamins Publishing Company

Cabré, T. M. 2000. “La enseñanza de la Terminología en España: Problemas y propuestas.” *Hermèneus* 2, 41–94

European Commission. 2017. *European Master’s in Translation Competence Framework*

Faber, P. 2004. “Terminological competence and enhanced knowledge acquisition.” In Fleischmann, P.A., J. Schmitt and G. Wotjak (eds.). *Translationskompetenz*. 479–499. Tübingen: Stauffenburg

Faber, P. and M. Jiménez Raya. 2003. “Autonomía de aprendizaje en la enseñanza de la Terminología.” In Correia, M. (ed.). *Terminologia e Indústrias da Língua, Proceedings of the VII Simpósio Ibero-Americano de Terminologia*. ILTEC: Lisboa. 359–371. Barcelona: ILTEC

Montero Martínez, S.; Faber Benítez, P. 2009. “Terminological Competence in Translation”, 99–104, *Terminology*, John Benjamins Publishing Company

Интернет извори:

European Master in Conference Interpreting website <https://emcinterpreting.org/emci/core-curriculum>

ISO 17100:2015: *International Standard – Translation Services – Requirements for translation services* <https://www.iso.org/standard/59149.html>

Milena Sazdovska Pigulovska
Solzica Popovska
Katarina Gjurchevska Atanasovska
Sanja Gavrilovska

**MODERNIZATION OF TEACHING METHODS AND TECHNIQUES
IN THE FIELD OF TERMINOLOGY AT INTERDISCIPLINARY
STUDIES IN TRANSLATION AND INTERPRETING**

Abstract

The research project “Modernization of Teaching Methods and Techniques in the Field of Terminology at Interdisciplinary Studies in Translation and Interpreting” was implemented at the Department of Translation and Interpreting within the “Blaze Koneski” Faculty of Philology in Skopje in the period 2020 – 2021. The project is in the domain of translation and interpreting teaching methodology and it was financed by the “Ss. Cyril and Methodius” University. Project team members were teachers of terminological academic courses in English language at the abovementioned department, whereas the focus of the project was placed on two key competences for students of translation and interpreting, namely the terminological (sub)competence and the digital competence. Hence, the project consisted of two distinct components in order to cover both of these crucial competences for students in accordance with relevant European reference documents and international standards. The purpose of this paper is to illuminate on the project aims, goals and main activities as well as to present the main project results, including achieved outcomes and publications.

Keywords: academic research project, terminology, teaching methods and activities, translation and interpreting

Клучни зборови: научноистражувачки проект, терминологија, наставни методи и активности, преведување и толкување